

Oponentský posudek k diplomové práci

Dar víry a abrahámovský příběh (Gn 22,1-19)

ETF UK, obor Komunitní krizová a pastorační práce, září 2023

Autor: Vojtěch Knirsch

Vedoucí práce: PhDr. Bohumila Baštecká, PhD.

Počet stran: 78 (samotný text práce)

Vojtěch Knirsch si ve své diplomové práci stanovil za cíl „propojení různých pojetí daru v abrahámovském příběhu obětování/spoutání Izáka“ (s. 11). Dále také usiluje o porozumění daru víry a o to, aby byl schopen vysvětlit, co je dar víry. Pro naplnění cíle si student zvolil tzv. autoetnografickou metodu. Práce nabízí bohatě strukturované přemýšlení o principu daru, darování a přijímání, vzájemnosti a povinnosti. Je zasazena do reflektujícího mezioborového přístupu, ke kterému je student vedený v rámci studia svého oboru.

Struktura: Po úvodu následují kapitoly 2-4. Druhá kapitola, z mého pohledu stěžejní, uvádí pět příkladů darů či darování a pracuje s každým podle opakující se metodiky. Třetí kapitola se detailně věnuje cílům práce. Poslední kapitola zaměřená na diskuse a inspirace je dalším cvičením v reflexi a sebereflexi, které se vztahují ke vzniku práce a jejímu tématu.

Pomohlo by, kdyby student v úvodu lépe zdůvodnil, proč strukturuje práci právě takto a jak tato struktura vyplývá ze zvolené metody. Bez tohoto zdůvodnění působí práce velmi členitě a nepřehledně. Proč se například v některých kapitolách používá systém číslovaných pododdílů a v jiných nikoli? Proč se cílům práce věnuje student uprostřed textu? A proč číslování kapitol začíná od druhé kapitoly?

Silné stránky: Oceňuji, že se student snaží explicitně vycházet z reflektujícího přístupu. Úroveň provedení ovšem kvalitu práce ne vždy pomáhá, protože reflexe se až příliš opakuje a práce působí „upovídane“. Navíc mám dojem, že zvolená metoda studenta příliš svazuje. Za kvalitní považuji výběr příběhů o darování a z větší části i jejich rozbor ve druhé kapitole. Výborná je též volba dvou klíčových publikací (Pyyhtinen a Hénaff); zaujme zejména výklad o reciprocitě a mutualitě, stejně jako o překonání Maussovy koncepce daru ekonomické směny. V práci zaznívá řada důležitých sdělení, jako např. že víra je vztahový dar (s. 72) nebo že krok lze připodobnit k manželskému slibu (s. 75). Za jedno z výstižných shrnutí považuji větu: „Nevděčnost, nedostatek odpovědi na dar, může ukazovat na míjející se vztah obdarovaného a dárce, kdy dar dárce nic nestál, nic nemusel obětovat, anebo se dar pro příjemce stane potvrzením jeho nerovné vztahové situace, kdy se od něj vlastně nic nečeká“ (s. 67). Student uvažuje nad tématem dárcovství mimo jiné v horizontu humanitární pomoci a zde dochází k užitečnému závěru: „Ve výchově k dárcovství (...) by bylo pravděpodobně zásadní začínat vztahem mezi dárce a obdarovaným, nikoli upozorněním na vhodnost daru“ (s. 88).

K promyšlení:

s. 70 „Ujasnil jsem si, že ‚čistý‘ dar existuje a víra je skutečně čistý dar včetně víry, že tento dar je čistý.“ – Na čem stavíte tvrzení, že víra je čistý dar? Tohle říci přece znamená zastávat řadu nevyslovených předpokladů, zejména o povaze Boha. V teologii se může pracovat s vírou jako fenoménem, který lze zkoumat: víra, jak se projevuje u nás lidí, má často podobu „nečistého“ daru a teologie v návaznosti na činnost proroků může být chápána jako služba očišťování víry jakožto daru (odlišení víry a pověry).

s. 79 „Diskutoval jsem s teology, ač nejsem teolog“ – toto opakující se vyjádření mě netěší. Proč student zdůrazňuje, že píše jako neteolog? Studuje přece teologický obor. Chce se tím snad vyhnout nějakému druhu kritiky?

s. 80 „Díky teologii mohu přijmout ‚nespravedlnost‘ humanitárního dárcovství“ – vítám, že se student zabývá spravedlností, ale výsledek není uspokojující; odkazuje se na nezaslouženost spásy, ale to je něco jiného; „Spravedlnost‘ nemá v tématu (humanitárního) dárcovství řešení ani opodstatnění“ – s tím bych nesouhlasil. Právě v teologii – protože v Písmu, protože v pojetí Boha podle Písma – přece jde o spravedlnost. Co se např. v Písmu myslím, když se mluví o „spravedlivém muži/člověku“?, viz Mt 1,19.

s. 85 „Kde je dělicí rovina mezi tím, jak se chová Bůh a jak se chová de Sade?“ – otázka by spíš měla znít, zda my nečekáme, že Bůh bude někdo jako de Sade, zda si takového Boha nepřejeme.

Slabé stránky: Jisté rozpaky nad strukturou práce plynou z toho, že mi není zcela srozumitelná vazba mezi cílem – metodou – strukturou. Uvítal bych dočíst se víc o autoetnografické metodě a jejím ukotvením v odborné literatuře. Byť jsem výše pochválil výběr klíčových textů, je třeba zároveň uvést, že z většiny ostatních zdrojů – kterých je ovšem více než dostatečný počet – čerpá student spíše okrajově. Dále, pokud je práce založena na jednom biblickém příběhu (Gn 22), pomohlo by provést jeho exegezi a tím vytěžit ještě víc pro dialog o daru (využití Hellera je dobré, ale nenahrazuje rozbor příběhu). Při čtení jsem si také často kladl otázku, zda převažující úvahový a asociativní styl, a naopak nedostatek argumentace, komparace či detailní práce s textem, patří k autoetnografické metodě – o které, s hanbou přiznávám, mnoho nevím – nebo se za metodu pouze schovává. Dále si nejsem jistý, k čemu slouží prostý výčet oborových kontextů, pokud se s nimi dál nepracuje (např. s. 24, 35): možná poslouží jako myšlenková mapa, ale v textu práce bych čekal souvislé pojednání. Navíc zvláště u dárcovství krve a orgánů postrádám mezi obory lékařskou etiku a bioetiku (s. 78); etika je samozřejmě relevantní i u ostatních příkladů darů. Rovněž váhám, jak rozumět hutným tabulkám (např. s. 60-61): jistě jsou užitečné pro autora při promyšlení tématu, ale čtenáři porozumění neusnadňují.

Konkrétní výhrady mám např. k těmto větám:

s. 17 „Jeden z paradoxů daru spočívá v tom, že abstraktní myšlenka daru může být rozpoznána pouze prostřednictvím konkrétních empirických výskytů darů.“ – tady myslím slovo paradox není použito správně.

s. 52 „Bůh zde sestupuje na roveň sloužícího. Odpovídá Petrovi, ...“ – Petrovi odpovídá Ježíš, což by se mělo rozlišit.

s. 68 „Chtěl jsem vědět, jak se s tématem daru vypořádává Evangelická teologická fakulta“ – otázka mi nedává moc smysl, takhle si ji přece téměř jistě ETF, resp. její pracovníci, nekladou; je to otázka studenta s ohledem na symboliku fakulty.

s. 86 „... jako v případě, když se žehná tankům.“ – proč se najednou píše o žehnání tankům, kdo jim žehná, odkud student čerpá informaci?

s. 87 „... přesto, že se s nimi chvěje zem“ – pokud se použije obrazná formulace, hodilo by se ji dát do uvozovek.

Z formálního hlediska – kromě uvedených výhrad ke struktuře – nemám zásadní připomínky. Jazyk práce je dobrý. Student odkazuje na zdroje a ty uvádí v seznamu literatury. Pouze rozdělení literatury na citovanou a užitou není obvyklé.

Celkově prokázal student schopnost vytvořit odborné pojednání na zvolené téma. Umí pracovat s literaturou, včetně cizojazyčné.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení C (dobře).

K obhajobě:

Při obhajobě by si student mohl vybrat některou z otázek uvedených výše „K promyšlení“ a ukázat, jak o ní přemýšlí.

Mgr. Petr Jandejsek, Th.D.

7. září 2023